

УДК 021:316.77

**ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ В
БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

**РАСПРОСТРАНЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ПАРАДИГМЫ В
БИБЛИОТЕКОВЕДЧЕСКИХ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ**

**DISTRIBUTION OF SOCIAL COMMUNICATION PARADIGM IN REGIONAL
LIBRARY SCIENCE RESEARCH**

Апшай М. В., Ужгородський коледж культури і мистецтв

Апшай М.В., Ужгородский колледж культуры и искусств

Apshai M. V., Uzhgorod College of Culture and Arts

Праця являє собою науковий розгляд соціально-комунікаційної парадигми як невід'ємної частини бібліотекознавчих регіональних досліджень.

Труд представляет собой научное рассмотрение социально-коммуникационной парадигмы как неотъемлемой части библиотечеведческих региональных исследований.

This article deals with scientific review of social and communication paradigm as an essential part of regional library science research.

Ключові слова: соціально-комунікаційна парадигма, бібліотекознавчі регіональні дослідження, інформаційні технології, соціально-комунікаційні структури.

Ключевые слова: социально-коммуникационная парадигма, библиотечеведческие региональные исследования, информационные технологии, социально-коммуникационные структуры.

Keyword: social communication paradigms, regional library science research, information technology, social communication structures.

Створення сучасної інформаційної інфраструктури регіонів України набуває стратегічного значення. Насамперед, це пов'язано з перетворенням інформації в економічну категорію як продукт, ресурс, культурна цінність, що капіталізується. Крім того, інформація стає вагомим важелем при формуванні привабливого іміджу регіону з точки зору її прозорості, доступності, релевантності при вирішенні завдань особистого життя людини, для комфортного інвестиційного

клімату, комерційної й виробничої діяльності, активного просування історико-культурних надбань регіонів в єдиний комунікаційний простір України.

У наш час вже склалося загально визнане ставлення до регіонів як осередків культурно-національного й соціально-економічного відродження. Досягнення єдності в баченні головних завдань зберігання, накопичення, використання інформаційних ресурсів стає в чергу головних завдань у діяльності бібліотек. Матеріали публікацій свідчать про наявність великої емпіричної та теоретичної бази дослідження регіональної бібліотечної діяльності та її наукового узагальнення.

Чітко визначився контент, сутність наповнення якого прямо пов'язується з організацією системи бібліотек, з формуванням документально-інформаційних ресурсів та організацією доступу до них, зі здійсненням інформаційного сервісу, а також з підтримкою інформаційними засобами соціокультурного розвитку регіону. Зрозумілим є те, що й організаційні форми діяльності бібліотек на певних територіях і характер відносин, що зумовлені низкою факторів самої місцевості, викликають певні відмінності бібліотек, їх можливостей, системних завдань, практиці реалізації свого призначення.

За даним аналізу звітів, встановлено, що дослідження, які здійснюють бібліотеки в регіонах, можна поєднати з кількома комплексними темами: історія книжкової бібліотечної справи та бібліотек; інтеграція інформаційно-бібліотечно-бібліографічної діяльності в регіоні; забезпечення документально-інформаційних потреб користувачів, формування й розвиток інформаційної культури; соціологія читання; регіональна система безперервної професійної бібліотечної освіти; краєзнавча робота бібліотек; регіональна бібліотечна політика; впровадження нових інформаційних технологій.

Головним об'єктом бібліотекознавчих досліджень є технологічні перетворення в діяльності бібліотек, що створили необхідне підґрунтя для розвитку бібліотеки як інформаційного центру, що розвивається на засадах інформаційного виробництва (І. Давидова, Л. Пілко, Л. Петрова, Л. Шрайберг, Г. Ядрова); для узагальнення уявлень про інформаційну сутність діяльності бібліотек (О. Воскобойнікова-Гузєва, М. Дворкіна, В. Ільганаєва, О. Остапов, М. Слободяник, Г. Фонотов, І. Юдіна); для простеження подальшої трансформації організаційних форм бібліотек під впливом медіатизації бібліотек (Т. Колеснікова). Наукові доробки щодо цих аспектів дозволили бібліотечним фахівцям регіональних бібліотек, зокрема ОУНБ, визначити пріоритети у формуванні своєї науково-дослідної роботи та реалізації практичних заходів щодо вдосконалення системи документально-інформаційного забезпечення своїх користувачів.

Аналіз джерел дозволив з'ясувати, що регіональні аспекти вивчення бібліотечної діяльності складають багатоаспектне та складне явище. Визначення змісту та виявлення суттєвих характеристик сучасної діяльності бібліотек у регіонах у межах загального бібліотекознавства складає важливе теоретичне та методологічне завдання. Регіоналізм у роботах вітчизняних фахівців та дослідників не можна вважати достатньо сформованим напрямом, бо в потоці публікацій фактично не виявлено робіт з регіонального бібліотекознавства.

2. Виявляється, бібліотечна сфера регіонів динамічно розвивається й потребує свого вивчення як інтегральної частини бібліотечного соціального інституту країни. Аналіз змін у бібліотечній сфері України за всіма напрямками свідчить про те, що регіональні бібліотечні системи досягли певних успіхів. Можливо не таких вражаючих і динамічних як у бібліотеках ВНЗ, але достатньо виразних і таких, що мають значний вплив на соціально-культурний стан та розвиток комунікаційної сфери регіонів. Прискорення темпів інформатизації бібліотек, ефективне використання системного інформаційного ресурсу національної бібліотечної мережі та підключення до світових інформаційних ресурсів сприяє не лише підвищенню загальної привабливості бібліотек як партнерів місцевих органів влади, але й в значній мірі стимулює інноваційну діяльність у регіоні, співпрацю всіх аспектів комунікаційного простору.

Об'єктивними факторами формування регіональних бібліотечних досліджень є:

- зберігання певної інформаційної нерівності регіонів, необхідність диференціації стану бібліотечної справи та пріоритетів державної бібліотечної політики;
- зростання масштабів бібліотечного комунікаційного простору;

– велике розмаїття регіонів, що відрізняються природними умовами, історією розвитку, економічним станом, соціально-демографічною структурою, культурним станом, змістом соціальних та економічних проблем, а також можливостями вирішення як загальнодержавних, так і регіональних бібліотечних проблем.

Відомо, що на сьогодні існує актуальна проблема практичної реалізації вже набутих теоретичних розробок. Сучасне бібліотекознавство має необхідні узагальнення, що робить максимально можливим розв'язання практичних питань формування інфраструктури суспільства. Зростання значення науки в прискоренні інформаційно-орієнтованого розвитку України, нові професійні знання мають стати надбанням широких верств фахівців. Це вже є завданням не лише вдосконалення методологічного рівня діяльності у відповідності до сприйняття суттєвих змін і місцеположення бібліотек у системі соціальних комунікацій, але й поглиблення змісту безперервної бібліотечної освіти й періодичної підготовки кадрів. Ідея розвитку бібліотекознавства не обмежується зростанням його практичного втілення. Стає необхідним підвищення рівня його теоретизації на засадах єдиної соціально-комунікаційної методології. Така ситуація, на думку Н. Лопатиної, потребує дослідження змін функціонування різних соціальних об'єктів від макро- до мікрорівня, особливо об'єктів, що не мають структурної єдності [1]. Крім того, при цьому виникає можливість виявляти однакові закономірності для існування та розвитку суспільних об'єктів вивчення. Така думка відповідає соціально-комунікаційному підходу, який був запропонований та розроблений в українському бібліотекознавстві В. О. Ільганасвою й отримав подальший розвиток у працях інших науковців, що склали основу формування теорії соціальних комунікацій в Україні: І. Давидової, Н. Кушнарєнко, Л. Петрової, А. Соляник, Г. Шемаєвої.

3. Таким чином, на сьогодні накопичено значний обсяг науково-практичного матеріалу з питань функціонування та розвитку бібліотечної діяльності, враховуючи особливості різних місцевостей, регіонів і країн. Але не можна вважати питання регіонального бібліотекознавства та регіональної бібліотечної практики остаточно вирішеними: зберігається не тільки бібліотечно-інформаційна нерівність забезпечення інформаційних потреб і запитів користувачів, але, слід визнати, і недостатньо повне осмислення теоретико-методологічних характеристик регіональних бібліотекознавчих досліджень.

Відсутність науково-спеціального статусу в регіонального бібліотекознавства підтверджує також структура заявленого до друку ретроспективного науково-допоміжного бібліографічного покажчика «БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО УКРАЇНИ (1991–2008)», в якій відсутні розділи та підрозділи: «регіональне бібліотекознавство», «регіональні аспекти» та ін. [2]. Бібліографічні записи згруповано в 15 основних розділів, чотирнадцять з яких названо відповідно до наукових напрямів, що сформувався у бібліотекознавстві на сучасному етапі: «Методологія бібліотекознавчих досліджень», «Теоретичні засади бібліотекознавства», «Історико-бібліотекознавчі дослідження», «Бібліотечний соціальний інститут», «Зарубіжне бібліотекознавство», «Бібліотечна соціологія та психологія», «Бібліотечний менеджмент та маркетинг», «Красназнавча діяльність бібліотек», «Бібліотечна професіологія», «Бібліотечне фондознавство», «Бібліотечні каталоги та інформаційно-пошукові мови», «Інформаційна діяльність бібліотек», «Бібліотечне обслуговування», «Інформатизація бібліотек». П'ятнадцятий розділ – «Персоналії» – присвячений видатним постатям.

Крім того, у роботі Л. Глазунової з аналізу бібліографічних досліджень також не було згадано про регіональний аспект або регіональне бібліотекознавство як підсистемний розділ загального бібліотекознавства [3].

У процесі функціонування регіональних бібліотечних систем виникає багато проблем як на рівні управління в цілому, так і на рівні розподілу функцій між учасниками комунікаційного процесу. Необхідно підходити до організації науково-дослідної діяльності бібліотеки в регіоні, виходячи з підтримки їх у пошуках свого місця в комунікаційній інфраструктурі суспільства; в оновленні організації й змісту бібліотечної освіти, що склалася на етапі засвоєння

інформаційних технологій; в утвердженні чітких критеріїв формування державної політики в цій сфері.

Важливість формування національної регіональної політики відмічає у своїх роботах російський науковець Н. Карташов, а в межах міжнародного масштабу регіональний аналіз згадується в працях західних науковців П. Ваккари, М. Рочестера. Регіональний підхід відображає тенденцію до інтеграції предметного знання та створення цілісної картини бібліотечних процесів та явищ, до системного та більш адекватного освітлення бібліотечної дійсності.

Прискорення темпів інформатизації бібліотек, ефективне використання системного інформаційного ресурсу національної бібліотечної мережі та підключення до світового інформаційного ресурсу сприяє підвищенню загальної соціально-культурної привабливості бібліотек, робить їх партнерами місцевих органів влади, стимулює інноваційну діяльність у регіонах.

Перед бібліотеками регіонів стоять непрості завдання підтримки своєї реальної користі й соціального ефекту. Для того, щоб розпочати формування нового інформаційного середовища бібліотек, його інтеграцію до соціокультурного простору регіону, необхідно, перш за все, визначитись з місцем бібліотек у процесах регіонального розвитку. По-друге, можна впровадити обов'язкове виявлення структури регіонального дискурсу бібліотекознавчих досліджень. Огляд літератури, аналіз тематики та цільового спрямування науково-дослідної роботи бібліотек у регіонах, аналіз методологічної частини дисертаційних досліджень із бібліотекознавства дозволяє нам визначити декілька дискурсів, в яких розглядається бібліотечна регіоналізація: 1 – регіональне бібліотекознавство; 2 – регіональний підхід; 3 – регіональний напрям у бібліотекознавстві; 4 – регіональний аналіз.

Новий напрям діяльності бібліотек передбачає взаємодію всіх соціально-комунікаційних структур регіону. Це розширює об'єктну базу регіональних бібліотекознавчих досліджень на основі єдиної методології та у відповідності до закономірностей інтеграції всіх складових бібліотечної системи України в її адміністративно-територіальній цілісності та функціонально-галузевому розмаїтті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лопатина Н.В. Информатизация культуры: современные проблемы и перспективы / Н.В. Лопатина // НТИ. Сер. Орг. и методика информ. работы. - 2010. - № 5. - С. 13-17.
2. Політова О. Показчик «Бібліотекознавство України (1991–2008)» : [до вид. ретросп. наук.-допом. бібліогр. показч. «Українське бібліотекознавство (1991–2008)», НПБУ] / О. Політова // Бібл. планета. – 2010. – № 3. – С. 38–39.
3. Глазунова Л. В. Дисертаційні дослідження як індикатор розвитку бібліографічної науки в Україні на сучасному етапі / Л. В. Глазунова // Вісн. Харк. держ. акад. культури. — 2009. — Вип. 28. — С. 86–99.